

Societatea Română de Economie
Institutul Român Pentru Libera Întreprindere

oeconomica

ANUL XVI - nr. 2 - 2007

SOCIETATEA ROMÂNĂ DE ECONOMIE

INSTITUTUL ROMÂN PENTRU LIBERA ÎNTREPRINDERE

ÆCONOMICA

I.R.L.I.

anul XVI

2007

2

REDACȚIA: OECONOMICA

SOCIETATEA ROMÂNĂ DE ECONOMIE – SOREC

Str. Sfânta Vineri, nr. 34, bl. A6, parter, Sector 3, 030205 București

Tel/Fax: (021) 323.8120; E-mail: sorec.ro@gmail.com

DIRECTOR: Emil Stan

REDACTOR: Eufrosina Ionescu

COLEGIUL EDITORIAL: Lucian-Liviu Albu, Moisă Altăr, Silviu Cerna, Mircea Coșea, Lucian Croitoru, Ion Davidovici, Daniel Dăianu, Eugen Dijmărescu, Emil Dinga, Aurelian Dochia, Emil Ghizari, Iurie Gotișan (Republica Moldova), Aurel Iancu, Veaceslav Ioniță (Republica Moldova), Lucian Ionescu, Constantin Ionete, Mugur Isărescu, Valentin Lazea, Costea Munteanu, Mișu Negrițoiu, Cristian Popa, Ioan Popa, Dumitru D. Popescu, Virgil Stoenescu, Ilie Șerbănescu

Copyright © Editura ROSETTI EDUCATIONAL

Tel.: (021) 314 77 82, (021) 312 57 98; Fax: (021) 314 77 81; Mobil: 0726 178 175

E-mail: distributie@rosettieducational.ro

www.rosettieducational.ro

COD FISCAL: R 16005268

CONT IBAN: RO 18 DARO 000100025991 RO 02 (BANCA CR FIRENZE ROMÂNIA S.A.)

Abonamente 2007 "OECONOMICA" – 4 numere/an – 100 lei

Pentru a contacta unul sau mai multe abonamente, vă rugăm să ne comunicați următoarele:

- În cazul **persoanelor fizice** (numai cu plata *ramburs*, adică la *primirea coletului*): nume periodic; prenume și nume abonat; adresă; Cod Numeric Personal; telefon; e-mail;
- În cazul **persoanelor juridice** (plata prin **trezorerie**, pentru **instituții de stat** sau **prin bancă**, pentru **firmе/societăți/cabinete de avocatură** etc.): nume periodic; denumire firmă/societate/cabinet de avocatură etc.; Cod Fiscal; telefon; e-mail; trezorerie și cont, respectiv bancă și cont.

TEHNOREDACTARE: Marian Maican

ISSN: 1223 – 0685

Lucrările trimise redacției spre publicare se trimit la secretariat, Telefon/Fax: (021) 323 81 20
Opiniile formulate în articole exprimă poziția personală a autorilor și nu angajează redacția.

CUPRINS

EPISTEMOLOGIE

János KORNAL	Disciplinele științelor sociale: separare sau cooperare	5
Cosmin MARINESCU	De la teoria relativității la relativizarea teoriei: moștenirea neoclasică.....	17

INTEGRARE EUROPEANĂ

Aurel IANCU	Convergența nominală	43
Andreea VASS	Competitivitate. Un drum lung pentru a prinde Europa din urmă.....	69
Victor IANCU	Sistemul de brevetare din Uniunea Europeană în contextul economiei bazate pe cunoaștere.....	101

ECONOMIE FINANCIARĂ

Carmen RADU	Tendințe și mutații pe piețele de capital	129
-------------	---	-----

CREȘTERE ECONOMICĂ

Sarmiza PENCEA	Promovarea clusterelor industriale inovatoare, componentă a strategiilor de creștere a competitivității pe piețele globale	145
----------------	--	-----

CONDEIE STUDENȚEȘTI – ECONOMIE FINANCIARĂ

Irina POPESCU	Analiza bugetului de capital în contextul portofoliului de investiții străine directe al corporației transnaționale.....	155
---------------	--	-----

Disciplinele științelor sociale: separare sau cooperare

János KORNAI

Harvard University, Collegium Budapest,
Central European University

Abstract

The study is beginning with some statistical data illustrating that the intellectual ties among the branches of the social sciences are very weak. Despite each social discipline is rich in valuable traditions, a wide cooperation is necessary.

Understanding social and political and economic realities in our world involves interdisciplinary approaches. One of these is the application of "system paradigm" – which cannot be used with narrow borders of one or the other social discipline.

So the cooperation among social sciences needs a deep and extended research to offer a coherent and multi-visually approach of contemporary problems.

Keywords: *interdisciplinary approach, system paradigm, separation, cooperation.*

JEL classification: B40, A12, A13.

Aș dori să încep cu povestea a două experiențe recente.

Sub auspiciile Collegium Budapest Institute for Advanced Study, între 2000 și 2002 profesorul Susan-Rose și cu mine am organizat și condus un grup de cercetători care analizau tema "Onestitate și adevăr în lumina tranziției post socialiste"¹. Grupul a cuprins oameni de diferite

profesii, incluzând cercetători din domeniul științelor juridice, economiști, sociologi, politologi, specialiști în filozofia politică, istorici. Noi ne adunăm săptămânal în seminarii pentru a raporta despre progresele făcute în munca noastră. Eram cu totul nedumerit de faptul că aveam dificultăți în a ne înțelege unii pe alții. Fiecare disciplină se bazează (explicit sau tacit) pe axiomele și pe ipotezele fundamentale ale ei. Fiecare are propriul ei limbaj și vocabular. Experții în fiecare disciplină apreciază drept "clasice" contribuții diferite, dar toți cred că lucrarea pe care ei o consideră clasică este familia-

¹ Lucrări elaborate în cadrul unui proiect de cercetare, adunate și publicate în două volume: Kornai și Rose-Ackerman (2004) și Kornai, Rothstein și Rose-Ackerman (2004).

ră oricui altcuiva. Există o mare varietate de discipline în al căror domeniu lucrări contemporane au devenit faimoase iar subiectul lor a devenit "fierbinte". În ciuda acestui fapt, membrii fiecărei profesii s-au așteptat ca membrii altor profesii să fie familiari cu cunoștințele din sfera lor de cunoaștere.

Caracterul interdisciplinar al grupului de cercetare a cerut de la participanți un anumit fel de autodisciplină. El îi obliga să vorbească în seminarii într-o manieră care să fie înțeleasă de ceilalți. Noi am învățat unii de la alții și am încercat să fim deschiși la ideile sugerate de specialiștii de la alte discipline.

La începutul anului 2005 am călătorit în China. Când pregăteam conferințele care urma să le țin acolo am încercat să mă familiarizez cu literatura cea mai recentă referitoare la procesul reformei chineze. Am citit un număr de lucrări ale celor mai buni economiști ce studiau subiectul respectiv și am fost șocat de faptul că, în ciuda abordării aspectelor politice ale reformei, ei nu făceau nici o referință nici măcar la un articol dintr-un ziar de științe politice. În același timp, am citit lucrări ale unor specialiști de frunte în științe politice, specializați pe tema respectivă și am găsit aceiași unilateralitate – deși ei menționau de câteva ori reforma economică, nu făceau nici o referință la vreo revistă economică. Orice comunicare intelectuală între aceste două grupuri de experți din China părea să aibă loc cu multă greutate.

În această optică, am hotărât să aruncăm o privire mai atentă relației dintre diversele discipline ale științelor sociale. Noemi Peter, studentul meu, m-a asistat în această treabă. Noi ne-am concentrat pe patru discipline: știința economică, politologie, sociologie și drept. Am se-

lectat cinci reviste principale pentru fiecare din aceste discipline și am întocmit un volum pentru fiecare, adică toate articolele publicate în 2004.

Noi am adunat referințele, pe care le-am clasificat după diferite criterii (metoda de calculare, principii de clasificare și principalele rezultate se găsesc în Anexă). În revistele economice noi am găsit 316 articole cărora li se putea aplica metodologia noastră. Din cele 4.885 referințe găsite în aceste articole, 88,9 procente proveneau din reviste de economie, 6,6 procente din reviste de științe sociale interdisciplinare, 2,2 procente din reviste de științe politice, 1,2% din reviste de drept și 1,0 procente din reviste de sociologie. Sursa copleșitor de dominantă de cunoaștere în profesia legată de știința economică este, de aceea, profesia însăși – lucrări publicate de alți economiști în reviste economice. Profesiunea privește spre sine și de-abia recunoaște produsele altor discipline de științe sociale. O situație similară există și în alte discipline examinate (vezi Anexa).

Eu nu vreau să supraestimez valoarea rezultatelor cantitative ale acestei minicolectări de date. Noi am fi obținut rezultate mai precise și mai credibile dacă analizăm câteva volume din aceste reviste editate în câțiva ani diferiți și includeam în analiză mai multe discipline și reviste. De aceea, noi am exclus din total referințele în care disciplina generând sursa referinței era ambiguă. O apreciere mai precisă va cere o cantitate imensă de muncă și eu sper că cineva o va face. Concluzia acestui mic studiu este clară, oricum: relațiile intelectuale dintre disciplinele științelor sociale sunt foarte slabe.

Unde ne aflăm acum în ceea ce privește separarea și cooperarea în științele sociale? Ce se poate face pentru a apropia

mai mult aceste discipline astfel încât ele să ofere o abordare coerentă multivizualizată problemelor cu care acum fiecare se confruntă separat? Eu încerc să dau aicea un răspuns doar parțial și schițat, în principal pentru a stimula cititorul să se gândească la aceste interpretări dificile. O înțelegere mai profundă a acestor probleme cere o cercetare mai adâncă și mai extinsă.

1. Cinci exemple încurajatoare pentru abordările interdisciplinare

Imaginea generală a interacțiunilor dintre științe este vizibil mai bună decât am arătat-o. Am să descriu aici cinci exemple de curente intelectuale, poziții științifice și metode care dovedesc că limitele disciplinelor tradiționale s-au încrucișat și s-a promovat convergența și cooperarea între discipline. Sunt convins că încă multe alte exemple pot fi date.

1.1. Teoria opțiunii raționale

Teoria opțiunii raționale constituie nucleul științei economice clasice. Discutarea riguroasă a ei începe cu Walras; Arrow și Debreu au realizat-o mai în detaliu.

Deși această teorie s-a dezvoltat în cadrul științei economice, ea a ajuns să fie larg utilizată tot atât de bine și în alte discipline. Un pionier al eforturilor de a o extinde la economie este Gary Becker care a primit Premiul Nobel în acest domeniu în 1992. Becker susține că, în multe cazuri, motivele care se află în spatele comportamentului uman pot fi descrise prin presupunerea că decidentul care alege între diferite alternative va opta pentru una care-i garantează cea mai favorabilă

combinație de beneficii și pierderi. Se presupune că decidentul este o persoană ale cărei preferințe îndeplinesc anumite exigențe serioase și care maximizează o funcție de utilitate – aceea că el sau ea încearcă să facă opțiunea optimă dintre alternative. Aplicarea modelului opțiunii raționale ne permite să analizăm nu numai deciziile economice (precum opțiunea producătorului în ceea ce privește diferitele tehnologii sau opțiunea consumatorului între două mărfuri) ci și o arie largă de alte probleme cum ar fi crima, sinuciderea, dimensiunea familiei și alegerile.

În cartea mea *Anti-Equilibrium* (1971) am discutat în detaliu critica pe care o aduc teoriei opțiunii raționale. Eu nu sunt desigur un susținător necritic al acestei teorii; mai degrabă eu înțeleg limitele modelului. Aș vrea totodată să subliniez că, oricum, ar fi o gravă greșeală să nu le vedem pur și simplu. Noi ar trebui, de asemenea, să evităm să reducem problema la un conflict între discipline sau subdiscipline, spunând lucruri de genul “nouă, sociologilor (sau politologilor sau juriștilor) nu ne place teoria opțiunii raționale dar voi economiștii vreți să ne-o impuneți”. Nu, accentul se pune altundeva. Nu există așa ceva ca *sociologul* sau *economistul*. Există câteva categorii de sociologi, și câteva categorii de economiști. Economiiștii includ oameni, ca mine, care se arată critici față de această teorie, dar care știm că ea are o putere explicativă semnificativă și de aceea este necesar să fie folosită și aplicată. De asemenea, noi ar trebui să înțelegem oricum și limitele validității sale, ca și binefacerile ei.

Utilizatorii superficiali ai teoriei opțiunii raționale (și există mulți de acest gen) cred că ea este o cheie pentru înțelegerea *tuturor* fenomenelor – că nu există nici un comportament uman care să nu

poată fi descris (poate cu puțin efort) cu ajutorul acestui model. În schimb, cei ce aplică teoria cu atenție și sobrietate (și există și din aceștia mulți) știu că această teorie poate să explice unele fenomene, dar altele nu. Eu știu, de asemenea, că explicația este doar parțial valabilă chiar în acele cazuri în care ea are putere explicativă. Este cu neputință să se așeze lumina pe întregul fenomen, dar este posibil să se scoată în evidență unele elemente importante. De aceea, eu folosesc teoria opțiunii raționale cu precauție și în anumite limite. Dacă m-am confruntat cu un fenomen care necesită explicație, în special dacă este un fenomen social complicat, eu cred că merită să mă întreb care sunt motivațiile decidenților, care sunt obiectivele care îi conduc și dacă ei au interese lesne de înțeles (acestea pot fi interese non-financiare, precum motive ca obținerea puterii sau motive emoționale). Este important să se analizeze ce anume îi inspiră pe indivizi să acționeze deoarece aceasta ne ajută să înțelegem motivația pentru evenimentul care are loc ca rezultat al opțiunilor și deciziilor lor, conștiente sau inconștiente.

Eu sunt împotriva "imperialismului" teoriei opțiunii raționale, difuzării ei agresive și practicii de impunere a ei cercetătorilor. Totuși, eu o consider foarte importantă și este de dorit să ne gândim la ea și să o folosim oricând este posibil. Până acum nici una din disciplinele științelor sociale nu a fost capabilă să scape de impactul acestei teorii.

1.2. Teoria jocurilor

În cazul opțiunii raționale, o ipoteză fundamentală (conform căreia un decident face o opțiune rațională) s-a răs-

pândit dincolo de frontierele disciplinei științei economice. În cazul teoriei jocurilor, o formă de descriere, o tehnică posibilă de descriere a situațiilor a depășit limitele unei discipline.

Primele exemple edificatoare la care pare să fi fost aplicată teoria jocurilor au fost jocurile sociale, dar ideile din lucrările clasice ale lui Neumann și Morgenstern au început a fi aplicate la fenomenele economice destul de rapid. Devenise clar că teoria putea fi folosită la analiza oricărui fenomen social. Mai precis, ea este aplicată oricărei situații care implică interacțiunea (cooperarea, conflictul, armonizarea comportamentelor, acțiunea împotriva celorlalți actori) dintre actorii sociali sau în care interacțiunea ar putea apărea. Oamenii sunt legați printr-o largă varietate de relații sociale. Dacă există orice fel de relație între ei, majoritatea fenomenelor referitoare la interacțiunea lor poate fi descrisă ca un fel de model teoretic de joc, care poate să ne ajute să ajungem la concluzii care interesează. Fenomenele care pot fi analizate cu teoria jocurilor au loc în sferile politicii, vieții de familie, situațiilor militare și în alte nenumărate contexte.

Majoritatea specialiștilor care utilizează teoria jocurilor lucrează în departamente de științe economice. Dar teoria jocurilor s-a extins dincolo de frontierele economistului pentru a deveni o tehnică analitică generală aplicată în științele sociale.

1.3. Analiza multivariată a seriilor pe termen lung din statisticile naționale

Abundența datelor și accelerarea computerizării aduc împreună tot mai strâns ramuri disparate ale științelor sociale. În

anii 1960, Republica Coreea, Brazilia și alte câteva țări au realizat o creștere economică deosebit de rapidă. Atunci cercetătorii au observat că toate aceste țări erau guvernate de regimuri dictatoriale insuportabile, ceea ce ducea, cumva, la concluzia că dictatura alimentează creșterea prin crearea unor condiții cu totul mai bune decât o fac sistemele democratice. Argumentul tipic se referea la una din țările cu creștere înaltă și încerca să tragă o concluzie generalizată din ea sau, poate, dintr-una sau două alte asemenea țări.

Multe schimbări au avut loc în deceniile ce au urmat. În primul rând au fost create uriașe baze de date pentru 100 până la 150 țări, cu serii de date pe perioade lungi. Unele din aceste serii de timp privesc date economice (de exemplu, PIB); altele se referă la fenomene non-economice.

O altă evoluție semnificativă din ultimele trei decenii este dezvoltarea extrem de eficientă a computerelor care permit soluționarea rapidă a unor sisteme de ecuații gigant, computerizări de regresie multivariate și alte analize matematico-statistice. Aceste computere sunt capabile să rezolve sarcini care cer 100.000 de computerizări într-o singură serie.

Multe proiecte fac uz de noile posibilități oferite de băncile uriașe de date și de calculatoarele rapide. Printre pionieri se numără Robert Barro (vezi, de exemplu, studiul lui din 1991). În ultimii 15 ani acest fel de analiză a devenit o industrie în care lucrează sute de cercetători².

Procedura tipică este următoarea. Să zicem că un cercetător dorește să explice un fenomen economic (precum creșterea

sau inegalitatea venitului) sau un fenomen non-economic (precum nivelul analfabetizării). El sau ea poate lua în considerație o varietate largă de variabile explicative, înșiruite după datele economice statistice cantitative, cum ar fi rata investițiilor sau deschiderea țării către comerțul exterior, ca și după caracteristici sociale calitative, cum ar fi extinderea democrației sau a dictaturii prevalând într-un sistem politic. Cercetătorul poate să țină seama de sistemul juridic al țării (anglo-saxon sau german). El sau ea poate investiga cât de frecvent are loc corupția și ce religie dominantă este în țară.

Dacă un set divers de fenomene este inclus în setul de variabile explicative, cercetătorul poate ajunge la mai mult decât cele câteva exemple de factori alesi arbitrar, care influențează creșterea fenomenului ce se studiază. Urmând analiza atentă a acestui tip de calcule multivariate, nu întotdeauna se obțin răspunsuri clare și neambigue sau rezultate concludente. Dar, oricum, rezultatul apare, am făcut un pas mare înainte în învățare. Cu instrumentele statistice, științele sociale în general, nu numai cele strict economice, pot să investigheze acum relațiile cauzale dintre o mare varietate de fenomene economice și non-economice.

Această abordare ridică multe dificultăți metodologice serioase. Aplicarea ei este în multe cazuri îngreunată alarmant. Cercetătorii abuzează adesea de metodologia descrisă aici pe scurt și trag concluzii iresponsabile din analiză. Totuși, în ciuda acestor probleme, există acum o metodă care, dacă este aplicată cu precauție, poate fi valoroasă pentru înțelegerea interrelațiilor complicate.

Permiteți-mi să trag un semnal de alarmă în legătură cu această metodă. Computerele sunt astăzi atât de rapide că

² Pentru discuții pe marginea acestei lucrări vezi Djankov ș.a. (2003) și Knack și Keefer (1995).

cercetătorii pot face experimente la întâmplare – așa cum observă Sala-i Martin (1997) în articolul ironic “Eu tocmai am alergat două milioane de regresii”. Orice lucru poate să fie așezat la dreapta și la stânga, o regresie poate fi așezată pe baza a milioane de calcule și poate fi găsită o ecuație bine-elaborată. Avertizarea făcută de Tyalling Koopmans rămâne valabilă: toate măsurătorile importante și analizele cantitative lămuritoare trebuie să fie bazate pe o teorie fundamentală (Koopmans, 1947).

1.4. Folosirea datelor “Soft”

Acum vreo două sau trei decenii, economiștii luau în serios numai analizele empirice care conțineau date *ex post*. Ei nu acceptaseră ideea că o analiză economică serioasă putea să se bazeze pe interviuri, crezând că numai cercetătorii pieței sau, poate, sociologii puteau să conducă o astfel de analiză, nu economiștii respectabili. Astăzi nu mai este așa.

Profesiunea de economist presupune acum înțelegerea faptului că fenomenele care au loc se petrec în mintea oamenilor. Economiștii trebuie să înțeleagă anticipațiile oamenilor, speranțele și percepțiile acestora și să aprecieze valorile care influențează modul lor de gândire și nivelul optimismului sau pesimismului lor. Bunăstarea s-a aflat întotdeauna printre variabilele pe care economiștii le-au considerat importante, dar ea urma să fie măsurată exclusiv prin volumul consumului. Era comun să încerci să măsoți nivelul de fericire a oamenilor întrebându-i cât de fericiți sunt (vezi Frey și Stutzer, 2002).

Astăzi, multe studii sunt conduse de cercetători care se bazează pe tehnici care nu au mai fost aplicate până acum de

economiști ci folosite regulat de sociologi. Aceste date pot fi obținute din mai multe surse, inclusiv sondaje de opinii, interviuri și răspunsuri la întrebări scrise sau orale. Evaluarea unui proiect de cercetare nu ar mai trebui să se bazeze pe faptul că datele fundamentale sunt “soft” sau “hard”, ci pe acela că datele sunt reprezentative și consistente iar cercetarea se face cu mare atenție.

1.5. “Paradigma de sistem”

Nu cred că dau dovadă de lipsă de modestie dacă, în final, prezint o abordare caracteristică pe care eu o aplic de obicei în propria mea activitate și pe care o numesc “paradigma de sistem” (Kornai, 2000). Eu iau în considerație perioada istorică în care fosta Uniune Sovietică și Europa de Est se aflau sub dictatură comunistă. Descriind exclusiv regimul politic (monopolul politic al partidului comunist) așa face o prezentare unilaterală a regiunii și a perioadei. Pe de altă parte, descriind numai economia, notând eliminarea proprietății private asupra mijloacelor de producție, naționalizarea tuturor activelor productive, comprimarea pieței și conducerea centralizată a proceselor economice așa oferă o altă imagine unilaterală. O imagine completă ar trebui să prindă ambele aspecte și, de asemenea, ideologiile, dominanța idealurilor marxist-leniniste, persecutarea opticilor alternative și retorica și propaganda regimului comunist. Singura cale posibilă pentru a înțelege realitatea de dinainte a acestei regiuni este să încercăm să studiem sistemul ca întreg. Vom încerca să înțelegem simultan toate sferile și dimensiunile sistemului, modul în care variate elemente se influențează reciproc, ce interacțiuni

prevalează între acestea și cum au apărut interdependențe reciproce.

Paradigma de sistem are tradiții intelectuale bogate. Eu l-aș considera pe Karl Mark ca pionier al ei. Alți savanți remarcabili implicați în această paradigmă sunt Karl Polanyi (1944; 1962), Friedrich Hayek (1935, 1944) și Joseph Schumpeter (1942).

Aplicarea paradigmei de sistem este necesară nu numai pentru studierea socialismului ci și pentru a înțelege sistemul capitalist ca întreg, mai degrabă decât numai una sau alta din sferile sale. Această abordare de sistem a devenit importantă în special acum, când schimbarea – sau cum a spus Karl Polanyi, Marea Transformare – este în curs de desfășurare în țările altădată comuniste. Acei care în ultimii 15 ani s-au specializat în studierea schimbărilor din fosta Uniune Sovietică, din Europa Centrală și de Est, din China sau Vietnam – așa numiții “tranzitologi”, inclusiv experți din Banca Mondială, Fondul Monetar Internațional și Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare – au o înțelegere corectă a acestei schimbări. Chiar dacă ei nu folosesc denumirea de “paradigmă de sistem”, caracterul muncii lor îi obligă să o aplice.

Paradigma de sistem nu poate fi aplicată în granițele strâmte ale uneia sau alteia din disciplinele științelor sociale. Esența reală a acestei abordări este caracterul ei interdisciplinar.

2. Direcții dezirabile

Care sunt direcțiile dezirabile ale schimbării? Eu nu sugerez distrugerea granițelor care separă disciplinele. Nu sugerez ca departamentele de economie, sociologie și politologie să fie unite într-un departament atotcuprinzător de științe so-

ciale. Nu sunt un maniac al fuziunii, și nu numai din motive de tactică (adică, cu scopul de a preveni luptele pentru putere care urmează de obicei fuziunile).

Disciplinele separate sunt bogate în tradiții, metodologii și abordări valoroase. Membrii fiecărei profesii dețin o cunoaștere rafinată a unui subset din setul de literatură din toate științele sociale. Ar fi o gravă greșeală dacă, în viitor, numai “universalisții” ar conduce cercetarea și ar preda studenților de la științe sociale. Oricum, am trei sugestii pentru îmbunătățirea distribuirii cunoștințelor între științe. Unele sunt modeste și poate au o șansă mai mare de a fi adoptate.

Sugestia 1: Să se obțină cel puțin un minimum de cunoștințe din celelalte discipline

Oricare este disciplina în care sunteți specializat, obțineți un minim de cunoștințe din celelalte discipline ale științelor sociale. Max Weber este nu numai un savant din afara *economics*-ului ale cărui lucrări sunt înțelese de economiști. Așa cum un nivel minim de cunoștințe de matematică și statistică este necesar pentru a obține un titlu de doctor în economie, exigențele minime ar trebui să se refere și la științele sociale și la istorie. Ca cercetători “aduți”, noi trebuie să ne educăm singuri. Noi trebuie să citim mult mai multe lucrări elaborate în domeniul științelor sociale și ar trebui să urmărim cele mai recente realizări și dezbateri.

Ar trebui să fie stabilite cerințe minime pentru studenți, sau ne-am mulțumi cu recomandarea ca universitățile să încurajeze cunoașterea mai largă și să crediteze cursurile din afara disciplinei fundamentale? Eu sunt sigur că există un răspuns corect: ar fi bine să se continue această discuție. Dar nu acesta este cel mai im-

portant lucru. Lucrul cu adevărat important este atmosfera care domină într-o universitate și așteptările pe care le au persoanele de aceeași vârstă unele de la altele. Există un termen folosit de către membrii inteligenței ungare: *barbar profesionist*. Se referă la oamenii care sunt experți într-un domeniu îngust dar nu știu nimic altceva. Este nevoie să se creeze o atmosferă în care barbarilor profesioniști să le fie rușine că sunt necultivați oricât de bine cunoscători ar fi în propriul lor domeniu.

Sugestia 2: Să se încurajeze munca interdisciplinară și cooperarea între experții din discipline diferite

Munca interdisciplinară este mai comună astăzi decât era cu câteva decenii în urmă, dar ea nu a devenit încă răspândită. Ar fi de dorit să fie mai multe proiecte de cercetare interdisciplinară și mai multe cursuri interdisciplinare la universități. Termenului de savant interdisciplinar nu i se acordă astăzi "un respect înalt". "Ea este cel mai bun filosof între economiști" nu este o mare mândrie. Această apreciere trebuie să fie modificată. Reviste cât încap într-o mână acoperă două discipline înrudite (de exemplu, economice și sociologie sau economice și drept). Dar nu există o singură revistă academică prestigioasă de limbă engleză care să acopere întregul corp al științelor sociale. Când îmi scriam articolul referitor la paradigma de sistem, eu nu am reușit să găsesc o singură revistă al cărui profil să-i corespundă. Sunt fericit de faptul că volumul care va fi publicat de Banca Mondială va include acest studiu. El este un studiu care, de fapt, nu se potrivește vreunei reviste specializate, oricare, și-și va atinge scopul numai dacă va fi publicat simultan în reviste de diverse

discipline. Dar politica de editare interzice o asemenea practică prin simpla respectare a dreptului la prima publicare. O revistă mândră de reputația ei nu va deveni niciodată al doilea editor. Menționez acest fapt doar ironic și pentru a descrie situația actuală în care, în ciuda *dumping-ului* revistelor nu există un forum al revistelor adecvat pentru mesajele atotcuprinzătoare ce acoperă toate disciplinele sociale. Dacă eram mai tânăr aș fi inițiat fondarea unei reviste atotcuprinzătoare de științe sociale.

Sugestia 3: Să se încurajeze dezvoltarea unui nou gen de savant multidisciplinar

Noi avem nevoie de încurajarea apariției unui gen special de om de știință în lumea academică, "savantul social". Majoritatea savanților vor prefera să rămână econometricienii, sau psihologi experimentali, sau antropologi sociali empirici. Dar un mic grup de cercetători și profesori care încearcă să dezvolte o abordare mai cuprinzătoare a problemelor este necesar. Asemenea minți atotcuprinzătoare sunt necesare nu numai pentru a deveni noi Hayek sau Schumpeter, ci și pentru a răspunde unor cerințe mai modeste. Președinții și prim-miniștrii, de exemplu, au nevoie de consilieri cu cunoștințe mai cuprinzătoare decât le au cei de astăzi (adesea îngust specializați) – consilieri care sunt familiarizați cu multe discipline, oameni cu profunde cunoștințe de istorie, știință politică, economie, sociologie și psihologie socială. Ei nu trebuie să fie experți în aceste domenii, ei trebuie să fie numai capabili să se orienteze în aceste discipline și să știe ce cărți să citească. Formarea unui astfel de gen de savanți ar putea să ajute politicieni să obțină un sfat mai bun decât au primit până acum.

În concluzie, permiteți-mi să subliniez

că nu există nici o rețetă gata făcută pentru soluționarea problemelor descrise în această lucrare. Dar această lucrare poate

fi utilă pentru a atrage atenția asupra unei probleme dificile care nu a fost totuși corect tratată.

Referințe

- Barro, Robert J., *Economic Growth in a Cross Section of Countries*, 'Quarterly Journal of Economics', vol.106, nr.2, 1991, p.407-443.
- Becker, Gary S., *Nobel Lecture: The Economic Way of Looking at Behavior*, 'Journal of Political Economy', vol.101, nr.3, 1993, p.385-409.
- Djankov, Simeon; Glaeser, Edward; La Porta, Rafael; Florencio-de-Silanes și Shleifer, Andrei, *The New Comparative Economics*, 'Journal of Comparative Economics', vol.31, nr.4, 2003, p.595-619.
- Frey, Bruno S. și Stutzer, Alois, *What Can Economists Learn from Happiness Research?*, 'Journal of Economic Literature', vol.40, nr.2, 2002, p.402-435.
- Hayek, Friedrich von (ed.), 'Collectivist Economic Planning', North-Holland, Amsterdam, 1935.
- Hayek, Friedrich von (ed.), 'The Road to Serfdom', University of Chicago Press, Chicago, 1944.
- Knack, Stephen și Keefer, Philip, *Institutions and Economic Performance: Cross-Country Tests Using Alternative Institutional Measures*, 'Economics and Politics', vol.7, nr.3, 1995, p.207-228.
- Koopmans, Tjalling Charles, *Measurement without Theory*, 'Review of Economics and Statistics', vol.29, nr.3, 1947, p.161-172.
- Kornai, János, 'Anti-Equilibrium', North-Holland, Amsterdam, 1971.
- Kornai, János, *The System Paradigm*, Schekle, Waltraud; Krauth, Wolf-Hagen; Kohli, Martin și Elwert, Georg (eds.), 'Paradigms of Social Change: Modernization, Development, Transformation, Evolution', Campus Verlag, Frankfurt și St. Martin's, New York, 2000.
- Kornai, János și Rose-Ackerman, Susan (eds.), 'Building a Trustworthy State in Post-Socialist Transition', Palgrave Macmillan, New York, 2004.
- Kornai, János; Rothstein, Bo și Rose-Ackerman, Susan (eds.), 'Creating Social Trust in Post-Socialist Transition', Palgrave Macmillan, New York, 2004.
- Marx, Karl, 'Capital', Penguin, London, 1978 (1867-1894).
- Marx, Karl și Engels, Friedrich, *The Manifesto of the Communist Party*, Marx, Karl; Engels, Friedrich și Lenin, Vladimir Ilich (ed.), 'The Essential Left', Unwin Books, London, 1962 (1848).
- Neumann, John von și Morgenstern, Oskar, 'Theory of Games and Economic Behavior', Princeton University Press, Princeton, 1944.
- Polanyi, Karl, 'The Great Transformation: The Political and Economic Origins of Our Time', Beacon Paperback, Boston, 1962 (1944).
- Sala-i-Martin, Xavier, *I Just Ran Two Million Regressions*, 'American Economic Review', vol.87, nr. 2, 1997, p.178-183.
- Schumpeter, Joseph, 'Capitalism, Socialism and Democracy', Harper and Brothers, New York, 1942.

Metodologie și detalii numerice ale Studiului privind referințele despre discipline

Câte cinci reviste importante din economie, drept, științe politice și sociologie au fost selectate (Tabelul A1) și fiecare articol din aceste douăzeci de reviste publicat în 2004 a fost analizat. Selectarea revistelor economice s-a bazat pe examinarea diferitelor reviste "care sunt conducătoare". Experții în alte discipline au selectat revistele de drept, politologie, sociologie. Deși cele mai multe din aceste reviste sunt publicate în Statele Unite, setul a inclus cel puțin o revistă non-americană din fiecare disciplină. În ultimă instanță, selectarea a fost oarecum arbitrară, deși este sigur că fiecare din revistele selectate se numără printre primele 10-15 reviste importante în disciplinele lor.

Tabelul A1: Revistele selectate din fiecare domeniu, 2004

Economie	Drept	Politologie	Sociologie
<i>American Economic Review</i>	<i>American Journal of International Law</i>	<i>American Political Science Review</i>	<i>American Journal of Sociology</i>
<i>Economic Journal</i>	<i>Columbia Law Review</i>	<i>Comparative Politics</i>	<i>American Sociological Review</i>
<i>Journal of Economic Perspectives</i>	<i>Harvard Law Review</i>	<i>European Journal of Political Research</i>	<i>Annual Review of Sociology</i>
<i>Journal of Political Economy</i>	<i>Rabel's Zeitschrift</i>	<i>Journal of Democracy</i>	<i>Social Forces</i>
<i>Review of Economic Studies</i>	<i>Yale Law Journal</i>	<i>World Politics*</i>	<i>Sociology</i>

Notă *Ultima ediție din 2003 a fost inclusă, deoarece revista s-a publicat în trei numere în 2004.

Sursa: Calculele autorului, ajutat de Noemi Peter.

Referințele din fiecare articol pentru articolele publicate în edițiile regulate ale altor reviste au fost urmărite îndeaproape (Tabelul A2). Uneori, articolele apărute în ediții speciale au fost și ele incluse. De exemplu, analiza a inclus ediția *Papers/Proceedings* din *American Economics Review*, *Conference Papers* din *Economic Journal* și *Symposium* și *Supreme Court 2003 Term* din *Harvard Law Review*.

Tabelul A2: Numărul de ediții, articole și referințe analizate

	Economice	Drept	Politologie	Sociologie	Total
Ediții	27	32	18	22	99
Articole	316	65	164	176	721
Referințe	8,637	9,952	6,567	12,827	37,983

Sursa: Calculele autorului, ajutat de Noemi Peter.

Referințele individuale au fost clasificate într-una din următoarele categorii: economice, de drept, politologice, sociologice, interdisciplinare, altele. Articolele pe probleme de afaceri externe și relații internaționale au fost considerate articole de politologie; articolele privind sexul au fost considerate articole de sociologie; articolele de criminologie au fost considerate ca articole de drept și articolele privind economia, organizare industrială, finanțe, relații industriale, întreprindere, economie politică au fost clasificate ca articole de economie.

Procesul de stabilire a categoriei interdisciplinare a fost astfel: în unele cazuri, titlul revistei identifică fără ambiguitate disciplinele ale căror arii le acoperea (de exemplu, *The Journal of Law & Economics*). În alte cazuri (de exemplu, *Theory and Society*) se cerea o examinare pentru a determina dacă revista este interdisciplinară.

Tabelele A3 și A4 arată că proporția de referințe la disciplina proprie este foarte mare dacă se ia în calcul referințele clasificate în cele cinci categorii (proporția este cea mai mare în lucrările publicate în reviste economice). Cifrele procentuale în diagonală reflectă gradul de „priviri către interior” din toate disciplinele alese. Cifrele cele mai înalte au fost în economie (88,9%) și drept (84,0%) și cele mai joase în politologie și sociologie (65,8%) pentru ambele discipline.

Tabelul A3: Distribuirea referințelor

Tipul de publicație în care își are originea referința publicată	Tipul revistei în care apar referințele				
	Economice	Drept	Politologie	Sociologie	Total
(1) Economie	4,344	256	341	625	5,566
(2) Drept	60	3,428	70	190	3,748
(3) Politologie	109	84	1379	286	1,858
(4) Sociologie	50	15	110	3077	3,252
(5) Interdisciplinare	322	296	197	497	1,312
(6) Subtotal: Numărul referințelor identificabile ca având originea într-o disciplină specificată sau într-o categorie interdisciplinară (1-5)	4,885	4,079	2,097	4,675	15,736
(7) "Altele"	3,752	5,873	4,470	8,152	22,247
(8) Total (8 = 6 + 7)	8,637	9,952	6,567	12,827	37,983

Tabelul A4: Distribuirea referințelor identificabile ca având originea într-o disciplină specificată

(%)

Tipul de publicație în care își are originea referința publicată	Tipul revistei în care apar referințele				
	Economie	Drept	Politologie	Sociologie	Total
Reviste economice	88.9	6.3	316.3	13.4	35.4
Reviste de drept	1.2	84.0	3.3	4.0	23.8
Reviste de științe politice	2.2	2.0	65.8	6.1	11.8
Reviste sociologice	1.0	0.4	5.3	65.8	20.7
Reviste interdisciplinare	6.6	7.3	9.4	10.6)	8.3
<i>Total</i>	<i>100.0</i>	<i>100.0</i>	<i>100.0</i>	<i>100.0</i>	<i>100.0</i>

Notă: Cifra de 100 procente din ultimul șir se referă la subșetul din toate referințele care este înscris în rândul 6 din Tabelul A3. De exemplu, din referințele din articolele economice, 4885 referințe identificate reprezintă 100 procente înscrise în josul tabelului. Un total de 88,9 procente din aceste 4885 referințe privesc articolele din revistele economice.

Sursa: Calculele autorului ajutat de Noemi Peter.

Într-un studiu mai detaliat s-ar putea încerca să se distribuie referințele care intră în "altă" categorie. Acest studiu s-a făcut astfel numai pentru economiști. Pentru rezultatele experimentului care a urmat, o mai fină separare a "altei" categorii vezi în Tabelul A5 care arată că disciplinele listate aici pentru o examinare mai atentă sunt și mai mult ignorate ca referințe în articolele de economie.

Tabelul A5: Distribuirea "altor" referințe citate în articolele economice

	Nr.	%
<i>Categoria "Altele" (total)</i>	3,752	100,00
din care identificabile ca aparținând anumitor discipline:		
(1) Istorie	4	0,1
(2) Matematică, statistică	87	2,3
(3) Psihologie	103	2,8
(4) Filosofie	10	0,3
(5) Antropologie	3	0,1
(6) <i>Subtotal: referințe identificate (1-5)</i>	207	5,5
(7) <i>Referințe rămase neidentificate, total</i>	3,545	94,5

Sursa: calculele autorului ajutat de Noemi Peter.

Proporția "alte" interesează în privința puterii explicative a acestei analize. Noi am reușit să clasificăm în economie 57 procente din toate aceste referințe și numai 41 procente în drept, 37 procente în sociologie și 32 procente în politologie.